

uvnitř dále
naleznete

Vybranné instituty manželského práva v novém občanském zákoníku
Rodinné právo nepatří z hlediska re-
kodifikace k oblastem, u kterých do-
chází k revolučním změnám.
str. 3

Vážená čtenářko, vážený čtenáři

dostalo se Vám do rukou letní číslo e-bulletinu Asociace občanských poraden České republiky, které přináší informace z praxe občanských poraden a snaží se poukazovat na aktuálně řešené problémy a nedostatky. Tento ročník e-bulletinu jsme se rozhodli do značné míry věnovat problematice nového občanského zákoníku, který má vstoupit v účinnost k 1.1.2014 a který lze z hlediska dopadu označit za nejzásadnější počín v moderní historii českého práva. Proto se i převážná část příspěvků v tomto čísle věnuje problematice nového občanského zákoníku:

1. Článek „Vybrané instituty manželského práva v novém občanském zákoníku“ se pozastaví nad změnami, ke kterým dochází v úpravě majetkových poměrů manželů, včetně nových institutů „obydlení manželů“ a „obvyklého vybavení rodinné domácnosti“,
2. v „Změnách v oblasti nájemních vztahů k bytu podle nového Občanského zákoníku“ se autorka věnuje změnám, ke kterým dochází z hlediska úhrad za byt a služby, přechodu nájmu a jeho skončení,
3. závěrečný příspěvek „Neúměrné zkrácení a lichva“ se snaží nabídnout přehled základních bodů nově účinného zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů.

Jménem Asociace občanských poraden a redakční rady Vám děkuji za přízeň, kterou věnujete tomuto bulletinu a doufám, že v něm obsažené informace Vám budou prospěšné ať již v profesním či soukromém životě.

JUDr. Ondřej Načeradský,
předseda Výboru
Asociace občanských poraden

Změny v oblasti nájemních vztahů k bytu podle nového Občanského zákoníku

Nový občanský zákoník, jehož účinnost se neúprosně blíží, přinese řadu změn, které se dotknou celé společnosti. Ve svém příspěvku se zaměřím na několik změn v oblasti nájemních vztahů, která tvoří pouze dílčí oddíl nového občanského zákoníku. Změny, které v ní nastanou, však budou mít dopad na rozsáhlou skupinu obyvatel. Nejprve popíši aktuální legislativní úpravu a následně nastíním změny, které u daného institutu nastanou.

Zvyšování nájemného

V předchozích letech většina pronajímatelů zvyšovala nájemné v režimu zákona o jednostranném zvyšování nájemného, který nabyl účinnosti k 1. lednu 2007. Období jednostranně zvyšovaného nájemného mělo pomoci vyrovnat rozdíly mezi výší regulovaného a tržního nájemného, k zmírnění sociálních dopadů bylo toto přechodné období následně prodlouženo v závislosti na velikosti obce. Účinnost tohoto zákona zanikla k 31. 12. 2012, zároveň došlo od ledna 2013 k plnému přechodu na režim smluvního nájemného. V praxi to znamená, že skončilo období, kdy mohl pronajímatel jedenkrát za rok zvýšit nájemné v limitech stanovených zákonem, aniž by nájemce měl možnost jeho jednání ovlivnit. Nová úprava vychází z předpokladu, že úprava výše nájemného je podmíněna buď dohodou mezi oběma stranami, nebo v krajním případě rozhodnutím soudu, přičemž právo obrátit se na soud mají obě strany. Na rozdíl od předchozí úpravy se také poprvé hodnotí kvalita bydlení ve větší komplexnosti, tzn. při zvyšování nájemného by se měla brát v potaz kvalita bytu, lokalita, vybavenost domu (např. výtah) atd., což je významným posunem oproti době, kdy se byty dělily na byty standardní a byty se sníženou kvalitou, přičemž kritérii byl způsob vytápění a existence koupelny a WC.

Výše popsaný aktuální legislativní stav působí veskrze pozitivně. Nelze však opomenout, že nájemníci často nemají dostatek sil ani schopností, aby dokázali být partnery pro svoje pronajímatele, což pro ně často znamená další stres a obavy z budoucího vývoje.

Nový občanský zákoník proces zvyšování nájemného v zásadě zachovává. Nově se objeví limit pro zvýšení nájemného a také možnost zvýšení nájemného v souvislosti se stavebními úpravami. Limit pro „klasické“ zvýšení nájemného je upraven v § 2249. Z důvodové zprávy vyplývá, že limit, který má omezovat zvýšení nájemného nejvíce o 20% má preventivní charakter. Díky tomuto ustanovení

by neměly nastat situace, kdy pronajímatel bude nabízet výrazně nízké nájemné, které následně skokově zvýší.

Zvýšení nájemného z důvodů stavebních úprav bude možné aplikovat pouze v situaci, kdy pronajímatel např. zateplí dům, zřídí výtah apod. Nikoliv v situaci, kdy by prováděl běžnou údržbu. Maximální zvýšení nájemného může činit 10% (budou-li se zvýšením souhlasit 2/3 nájemců), minimální 3,5% (nedojde-li ke konsensu). Zároveň se předpokládá existence prováděcího předpisu, který stanoví podrobnosti a postup pro zjištění srovnatelného nájemného obvyklého v daném místě. Doposud však nebyl vytvořen.

Skončení nájmu

Dle stávající legislativy mohou strany nájemní vztah předčasně ukončit dohodou obou stran nebo výpovědí. Nájemce může dát výpověď, aniž by uvedl důvod nebo naopak může uvést jakýkoliv. Pronajímatel je oprávněn dát výpověď pouze na základě některého ze zákonných důvodů, které jsou upraveny v § 711 a § 711a občanského zákoníku. S ukončením nájemního vztahu výpovědí úzce souvisí problematika bytových náhrad, kterou upravuje § 712 o.z. V praxi jsme se mohli nezdědkat setkat se situací, kdy nájemní vztah skončil, nicméně nájemce byt nadále obýval, jelikož mu pronajímatel neoprávně vhodnou bytovou náhradu l.

V novém občanském zákoníku bude opět umožněno ukončit nájemní vztah dohodou, nově však již nebudou rozlišovány výpovědní důvody s přivolením soudu a bez přivolení soudu jako tomu je dosud. Tzn. v zákoně bude taxativně vymezen jednotný okruh výpovědních důvodů. Nově bude moci pronajímatel uplatnit výpověď pro porušení povinnosti zvláště závažným způsobem. Za porušení povinnosti zvláště závažným způsobem bude považováno, zejména nezaplátit-li nájemce nájemné a náklady za služby za dobu alespoň tří měsíců, poškozuje-li byt nebo dům závažným

nebo nenapravitelným způsobem, způsobuje-li jinak závažné škody nebo obtíže pronajímateli nebo osobám, které v domě bydlí nebo užívá-li neoprávněně byt jiným způsobem nebo k jinému účelu než bylo ujednáno. U tohoto typu výpovědi nebude zachována tříměsíční výpovědní doba – nájemce bude muset byt opustit bez zbytečného odkladu, nejpozději však do jednoho měsíce od skončení nájmu.

Pro nájemníky, kteří mají problém s hrazením nájemného a služeb, bude mít v praxi výše popsané ustanovení velmi nepříjemné důsledky. Pro větší představu rozdílů mezi stávajícím a novým režimem výpovědi z důvodu neplacení nájemného a služeb uvedu příklad.

Nájemce, který obdrží výpověď z nájmu dle § 711 písm. b) stávajícího Občanského zákoníku, může obývat nájemní byt po celou výpovědní dobu, která nesmí být kratší než tři měsíce. Chce-li získat nájemník čas, může uplatnit ve lhůtě 60 dnů od doručení výpovědi žalobu na určení její neplatnosti. Tento krok mu téměř s jistotou zaručí úhradu nákladů soudního řízení (je-li výpověď oprávněná), zároveň mu však také zajistí obývání bytu do doby, než bude pravomocně ukončeno soudní řízení. Po skončení nájmu z tohoto důvodu má nájemník – dlužník nárok na bytovou náhradu v podobě přistřeší.

Nájemník, kterému vznikne dluh na nájemném a službách ve výši jejich trojnásobku po 1. lednu 2014, bude mít situaci podstatně náročnější, jelikož se bude nucen vystěhovat z bytu bez zbytečného odkladu, nejpozději do jednoho měsíce od skončení nájmu, přičemž nájem skončí doručením výpovědi bez nároku na bytovou náhradu.

Průlomovou novinkou se totiž zcela určitě stává absence bytových náhrad. Lze očekávat, že tato změna bude mít zcela určitě negativní dopady zejména na nájemce v seniorském věku. U této cílové skupiny lze očekávat, že pro ni bude těžké se vyrovnat se zánikem nájmu. Obstarání si dalšího bydlení bez pomoci pronajímatele pro většinu seniorů (zvláště pro osamělé seniory) bude silně ohrožující.

Návrat do zvláštního ustanovení o nájmu bytu zažívá automatické prodloužení nájmu v případě, kdy nájemce pokračuje v užívání bytu po dobu alespoň tří měsíců po dni, kdy měl nájem bytu skončit, a pronajímatel ho nevyzve, aby byt opustil. Tehdy může být nájem prodloužen nejvýše o dva roky.

Vyúčtování služeb

Oblast vyúčtování služeb je již řadu let velmi problematická. Situaci komplikuje zejména neúplná a nekomplexní legislativa. Z občanského zákoníku vyplývá, že nájemník je povinen hradit plnění spojená s užíváním bytu, což jsou zejména „služby“. Pronajímatel je naopak povinen předložit alespoň jedenkrát v roce vyúčtování služeb. Podrobněji práva a povinnosti obou stran upravuje vyhláška č. 372/2001 Sb., kterou se stanoví pravidla pro rozúčtování nákladů na tepelnou energii, na vytápění a nákladů na poskytování teplé užitkové vody mezi konečné spotřebitele. Cenový věstník Ministerstva financí č. 13/2009. Od 1. ledna 2014 vstoupí v účinnost předpis č. 89/2012., občanský zákoník, který nahradí stávající.

Pozitivní změnou bude stanovení rozsahu nezbytných služeb, které má pronajímatel zajistit (doposud chybí legislativní výčet). Ze zákona bude také plynout právo nájemce nahlížet nejpozději do čtyř měsíců po skončení účtovacího období do vyúčtování nákladů služeb a možnost pořizovat si výpisy, opisy nebo kopie z pronajímatelských podkladů. Z důvodové zprávy vyplývá, že v případě, kdy nebude možné vzhledem k postupu třetí osoby nahlížet do vyúčtování k 30. dubnu, bude třeba výslovně dohodnout o tom, kdy to bude možné. Nový občanský zákoník zároveň odkazuje na jiné právní předpisy, které však doposud nebyly vytvořeny.

Přechod nájmu

Podmínky přechodu nájmu výrazně zpřísnila již dříve zmiňovaná novela č. 132/2011 Sb. Dle stávající úpravy platí: „Zemře-li nájemce a nejde-li o společný nájem bytu, přejdou práva a povinnosti z nájmu na osobu, která žila v bytě s nájemcem ke dni jeho smrti ve společné domácnosti a nemá vlastní byt. Je-li touto osobou někdo jiný než nájemcův manžel, partner, rodič, sourozenec, zeť, snacha, dítě nebo vnuk, přejdou na ni práva a povinnosti z nájmu, jen pokud pronajímatel s jejím bydlením v bytě souhlasil. Pro souhlas se vyžaduje písemná forma.“

Nájem bytu po jeho přechodu skončí nejpozději uplynutím 2 let od okamžiku přechodu nájmu. Toto ustanovení se nepoužije v případě, že osoba, na kterou nájem přešel, dosáhla k okamžiku přechodu nájmu věku 70 let. Stejně tak se toto ustanovení nepoužije v případě, že osoba, na kterou nájem přešel, nedosáhla k okamžiku přechodu nájmu věku 18 let; v takovém případě skončí nájem nejpozději dnem, kdy tato osoba dosáhne věku 20 let, pokud se pronajímatel s nájemcem nedohodne jinak. dle které „ Stejně podmínky jsou

aplikovány na situaci, kdy nájemce trvale opustí společnou domácnost.

Základní rysy přechodu nájmu nový občanský zákoník zachová, viz § 2279. Nájem bude moci, vyjma výše uvedených kategorií osob, přejít pouze na člena domácnosti, u kterého pronajímatel vyjádřil souhlas s přechodem. V případě, kdy je členem nájemcovy domácnosti jeho potomek, získává přednostní právo na přechod nájmu. Je-li potomků více, přejdou práva a povinnosti na všechny společně a nerozdílně. V situaci, kdy se mění při přechodu nájmu osoba nájemce, bude mít pronajímatel právo vyžadovat po tomto nájemci složení jistoty až do výše šestinásobku nájemného. To bude platit i v situaci, kdy pronajímatel bude vracet jistotu zemřelého nájemce. Nový občanský zákoník bude umožňovat přechod nájmu na nájemcovy dědice, pakliže nájem nepřejde na členy nájemcovy domácnosti. V tomto případě je však oboustranně možné smlouvu vypovědět. Bohužel, ani z nové právní úpravy výslovně nevyplývá, že přechod nájemného není podmíněn uzavřením nové nájemní smlouvy.²

Z výše uvedeného vyplývá, že nový občanský zákoník poměrně výrazně ovlivní postavení nájemců a pronajímatelů (zdůrazňuji, že se rozhodně nejedná o jejich úplný výčet). Zcela určitě lze při bližším prostudování příslušných paragrafů shledat některé z pozitivních změn. Např. nově se nebude přihlížet k ujednání, která zkracují nájemcova práva. Bude sjednocen způsob a splatnost nájemného (nyní je podpůrně používán § 671 občanského zákoníku). Pozitivní je také automatické prodloužení nájmu v případě, kdy nájemce pokračuje v užívání bytu po dobu alespoň tří měsíců po dni, kdy měl nájem bytu skončit, a pronajímatel ho nevyzve, aby byt opustil. Tehdy může být nájem prodloužen nejvýše o dva roky (nyní lze podobně ustanovení aplikovat pouze na nebytové prostory).

Z druhé strany je možné vysledovat i řadu změn, které postavení nájemníků citelně oslabí. Jedná se zejména o absenci bytových náhrad, požadavek složení jistoty či chybějící předpisy v oblasti zvyšování nájemného a vyúčtování služeb.

Nový občanský zákoník bude přinášet řadu změn a také výzev k řešení náročných situací, ke kterým se budou nuceni postavit nejen sami občané, ale také rodina, obec a v neposlední řadě stát. Přejme si tedy, aby se všichni zúčastnění odpovědně připravili na budoucí změny a snažili se co nejvíce eliminovat vznik problematických situací.

zpracovala: Petra Skuhrová

Vybranné instituty manželského práva v novém občanském zákoníku

Rodinné právo nepatří z hlediska rekodifikace k oblastem, u kterých dochází k revolučním změnám. Na první pohled je patrné, že se přímo do textu občanského zákoníku vrací ustanovení rodinného práva, které jsou v současnosti v zákoně č. 94/1963 Sb., o rodině. Jde o důsledek rekodifikační snahy vrátit přímo do občanského zákoníku právní oblasti, které z něj byly v rámci komunistických reforem práva vyňaty.

V rámci poměrně úctyhodných 321 ustanovení se setkáváme do značné míry s právní úpravou v současnosti používanou, byť na některých místech přeformulovanou a vzbuzující otázky, nakolik nová formulace nebude představovat důvod k revizi aktuální výkladové praxe. Takto rozsáhlou analýzu zákonného textu však musíme ponechat na publikacích formátu komentáře a v tomto příspěvku se zaměříme na dílčí instituty, které jsou nové a otevírají nové možnosti co do praxe občanských poraden.

Obecné povinnosti a práva manželů

Oproti současnému právnímu stavu nová právní úprava podstatně podrobněji rozebírá vzájemné povinnosti a práva manželů. V ustanovení § 688 NOZ nalezneme, že: „manžel má právo na to, aby mu druhý manžel sdělil údaje o svých příjmech a stavu svého jmění, jakož i o svých stávajících i uvažovaných pracovních, studijních a podobných činnostech“ a o ustanovení dále nalezneme, že „manžel je povinen při volbě svých pracovních, studijních a podobných činností brát zřetel na zájem rodiny, druhého manžela a nezletilého dítěte, které nenabylo plné svéprávnosti a které žije spolu s manželou v rodinné domácnosti, a případně dalších členů rodiny“.

Vyjdeme-li z publikace Eliáš, K. a kol., Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou. Ostrava: Sagit, 2012 od autorů nového občanského zákoníku, nalezneme u těchto ustanovení uvedeno, že se zde nepředpokládá přímá vynutitelnost, obdobně, jako je tomu již u současné povinnosti věrnosti a vzájemného respektu, nicméně podle mého názoru by přinejmenším u informačních povinností nic nemělo bránit tomu, aby se jich některý z manželů dovolal u soudu obdobně, jako je tomu v současnosti u informačních povinností o dítěti svěřeného do péče druhého z rodičů. Vzhledem ke skutečnosti, že v praxi občanských poraden se lze poměrně běžně setkat s tím, že klientka či klient nemají žádné informace o situaci svého manžela, bude se možné na toto ustanovení odkázat, nicméně na druhou stranu bude třeba pamatovat na to, že takovéto dotazy mohou mít podobné účinky jako

prohlášení povinného o majetku a může se stát, že manžel vyzvaný ke sdělení informací začne svůj majetek obratem „odklánět“, protože bude tušit, že jeho sdělením bude např. argumentováno v žádosti o vydání předběžného opatření či na určení výživného.

Oproti současné situaci, kdy zákon o rodině v zásadě řeší jen úhrady společné domácnosti, v novém kodexu nalezneme i právní úpravu pro případ, kdy manželé nevedou rodinnou domácnost. V takovém případě mají podle ustanovení § 691 odst. 1 NOZ každý nést náklady své domácnosti sám, nicméně je to nezbavuje povinnosti vzájemné pomoci a podpory. Zásadnější význam pro praxi však zřejmě bude mít druhý odstavec citovaného ustanovení, které dopadá na situaci, kdy jeden z manželů „bez důvodu zvláštního zřetele hodného“ opustí rodinnou domácnost, ve kterém žije společně dítě manželů, vůči kterému mají oba vyživovací povinnost, popří-

padě nezletilé dítě, které nenabylo plné svéprávnosti a které je svěřeno do péče manželů nebo jednoho z nich. V takovém případě je dotčený manžel povinen přispívat i na náklady rodinné domácnosti.

Obvyklé vybavení rodinné domácnosti

Zatímco režim vzájemného zastupování manželů a společného jmění manželů je v zásadě obdobný současnému stavu, nový občanský zákoník upravuje několik nových institutů, u kterých bude platit zvláštní režim. Z hlediska praxe občanských poraden zřejmě nebude mít zvláštní význam institut tzv. „rodinného závodu“, ale lze předpokládat, že do poměrně často řešených okruhů se zařadí tzv. „obvyklé vybavení rodinné domácnosti“. Tento institut nalezneme upravený v ustanovení § 698 a 699 NOZ.

Obvyklé vybavení domácnosti je definováno jako: „soubor movitých věcí, které slouží běžně nezbytným životním potřebám rodiny a jejích členů;

přítom není rozhodné, zda jednotlivé věci náležejí oběma manželům nebo jen jednomu z nich“. K nakládání s těmito věcmi, vyjma věcí zanedbatelné hodnoty je třeba souhlasu druhého z manželů a to bez ohledu na to, zda dotčená věc spadá do společného jmění manželů, je v podílovém spoluvlastnictví či je výhradním majetkem jen jednoho z manželů. Jedná-li některý z manželů v rozporu s tímto pravidlem, může se druhý z manželů dovolat relativní neplatnosti.

Dále platí, že opustí-li manžel rodinnou domácnost v úmyslu učinit tak trvale a odmítá se vrátit, tak sice obecně může požadovat, aby mu bylo vráceno to, co mu z obvyklého vybavení rodinné domácnosti výhradně patří a o vypořádání ostatního, ale nikoliv v případě, kdy druhý z manželů tyto věci potřebuje a to zejména pro společné nezletilé dítě manželů, které nenabylo plné svéprávnosti a vůči kterému mají oba vyživovací povinnost, nebo pro nezletilé dítě, které nenabylo plné svéprávnosti, bylo svěřeno do společné péče manželů žijící v rodinné domácnosti a v rodinné domácnosti zůstalo.

Shrneme-li výše uvedené, dostáváme se k velmi praktické úpravě pro situace, kdy např. vyhledá pomoc občanské poradny klientka, kterou opustil manžel a zanechal jí samotnou s dětmi v bytě, který není schopna sama hradit či se dokonce snaží odvážet část věcí, které klientka nezbytně potřebuje, či respektive bez kterých je pro ni problematické zajistit řádnou péči o děti. Podle výše uvedených ustanovení lze požadovat, aby manžel dále přispíval na společnou domácnost, byť ji již opustil a aby se zdržel odvážení majetku, který klientka potřebuje a to bez ohledu na to, v jakém je majetkovém režimu.

Obydlí manželů

Nový kodex řeší nejen „rodinnou domácnost“, ale i obydlí manželů a to v tom smyslu, že manželé mají obydlí tam, kde mají rodinnou domácnost. Nový občanský zákoník poměrně šalamounsky uvádí, že žádá-li jeden z manželů z vážných důvodů o přeložení rodinné domácnosti, má mu druhý manžel vyhovět, ledaže důvody pro setrvání převažují nad důvody pro tuto změnu. Lze se obávat, že takovéto ustanovení v praxi těžko může vést k něčemu jinému, než že manželé se buď dohodnou, nebo stejně bude nutné rozhodnutí soudu ohledně toho, jaké důvody převažují, přičemž nová právní úprava může mít dopad maximálně v tom smyslu, že jde k tíži toho, kdo nechtěl připustit změnu, byť pro změnu, podle závěru soudu, byly převažující důvody.

Dále však v ustanovení § 744 NOZ výslovně na-

lezeme doposavad pouze judikaturou dovozované právo bydlení, které vzniká v situaci, kdy obydlím manželů je dům nebo byt, k němuž má jeden z manželů jiné než závazkové výhradní právo umožňující mu v domě nebo bytě bydlet. V takovém případě vzniká druhému z manželů právo bydlení a to bez ohledu na to, zda-li výše uvedené právo první z manželů měl již před manželstvím, nebo ho nabude za trvání manželství.

Obdobně jako u obvyklého vybavení rodinné domácnosti i u domu nebo bytu, ve kterém se nachází rodinná domácnost, dochází k omezení dispozicích práv. Je-li takového bytu nebo domu k bydlení manželů nebo rodiny nezbytně třeba, musí se oprávněný zdržet všeho a předejít všemu, co může bydlení znemožnit nebo ohrozit. Zejména nesmí bez souhlasu druhého manžela takový dům nebo byt zcizit nebo k němu zřídít právo, jehož výkon je neslučitelný s bydlením manželů nebo rodiny, ledaže zajistí manželovi nebo rodině po všech stránkách obdobně bydlení s bydlením dosavadním. Tento režim ochrany se použije i v případě nájmu bytu. V případě jednání v rozporu s výše uvedeným se může druhý z manželů dovolat neplatnosti takového jednání.

Nová právní úprava řeší společné bydlení manželů i v kontextu zániků manželství úmrtím či rozvodem.

V případě společného nájmu bytu nás nepřekvapí skutečnost, že nájemcem zůstává pozůstalý manžel. Zajímavější je nová právní úprava pro případ práva bydlení k domu či bytu na základě nezávazkového práva zesnulého manžela. V základní podobě, pokud předmětné právo k domu či bytu přešlo na jinou osobu než pozůstalého manžela, dochází k zániku práva bydlení. Zákoník však zde v ustanovení § 767 odst. 1 v poslední větě výslovně stanoví „mravní korektiv“, že právo bydlení nezánikne „nelze-li na pozůstalém manželu spravedlivě žádat, aby dům nebo byt opustil“.

Zásadnější dopad proti výše uvedenému, již v současnosti z dobrých mravů dovozovanému pravidlu, je ustanovení druhého odstavce citovaného ustanovení. To umožňuje, aby soud v případě, kdy je to přiměřené poměrům pozůstalého manžela, zejména pak proto, že pečuje o nezletilé dítě, které nenabylo plné svéprávnosti, o něž manželé pečovali, nebo o nezletilé dítě, které nenabylo plné svéprávnosti, jehož rodičem je zemřelý manžel, anebo o dítě nezaopatřené, které s pozůstalým manželem žije, zřídil právo odpovídající věcnému břemenu bydlení a to až do doby, než dotčené dítě nabude schopnosti se samo žít. Na druhou stranu je třeba upozornit,

že toto právo není bezplatné a soud zde má vyměřit úplatu odpovídající v daném místě a čase obvyklému nájmu. Toto ustanovení se rovněž může použít v případě, kdy dochází k rozvodu manželství a manželé neměli k domu nebo k bytu stejné, popřípadě společné právo.

Společné jmění manželů, odchylky od zákonného režimu

Tato problematika byla již předmětem jednoho ze starších příspěvků, a proto zde pouze ve stručnosti připomeneme, že z hlediska závazků podle ustanovení § 710 písm. b) NOZ již nebude zkoumáno, zda-li jde o závazek jehož rozsah přesahuje míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů, ale rozhodující bude, zda-li jde o závazek, který převzal jen jeden z manželů bez souhlasu druhého, aniž by se přitom jednalo o obstarávání každodenní nebo běžných potřeb rodiny.

Podle ustanovení § 732 je pak postih společného jmění manželů omezen a vznikl-li dluh jen jednoho z manželů proti vůli druhého manžela, který nesouhlas projevil vůči věřiteli bez zbytečného odkladu poté, co se o dluhu dozvěděl, může být společné jmění postiženo jen do výše, již by představoval podíl dlužníka, kdyby bylo společné jmění zrušeno a vypořádáno. To platí i v případě, kdy jde o povinnost plnit výživné nebo o dluh z protiprávního činu jen jednoho z manželů. Na druhou stranu se toto pravidlo použije i v případě, kdy dluh jen jednoho z manželů vznikl ještě před uzavřením manželství. Takže odpadá současně „schovávání se“ před dluhy do manželství, kterému věřitelé museli kontrolovat insolvenčním návrhem, pakliže to bylo ekonomicky smysluplné.

Bohužel poměrně často musíme v občanských poradnách sdělovat manželům dlužníkům velmi nepřijemnou zprávu, že zúžení formou notářského zápisu je z hlediska obrany před věřiteli takřka nepoužitelné. Nová právní úprava chce posílit použitelnost smluvního režimu manželských majetkových práv tím, že na žádost snoubenců či manželů bude možné smlouvu zapsat do veřejného seznamu a následně se jejího obsahu dovolávat vůči všem, obdobně jako je tomu v současnosti možné u katastru nemovitostí. Je nicméně třeba počítat s tím, že k 1.1.2014 nemusí být připraveno vše pro realizaci nového kodexu a lze si tudíž reálně představit, že např. veřejný registr a tudíž i takovéto rozšíření účinků předmanželských a manželských smluv bude reálně umožněno až k pozdějšímu datu.

autor: Ondřej Načeradský

Zákon o obětech trestných činů

Do roku 2013 byla právní úprava ochrany obětí trestných činů v České republice roztržena do několika zákonů. Neexistovala komplexní úprava práv obětí, jakožto příjemců zvláštní péče ze strany státu. Orientace v legislativě byla pro oběti velmi nesnadná.

Česká republika po vzoru Kanady, Německa či Švýcarska, v částečném souladu s přijatou směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2012/29/EU, která upravuje minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí trestného činu, přijala Zákon o obětech trestných činů.

Došlo tak k zpřehlednění právní úpravy a rozšíření práv obětí. Zákon vymezuje i zcela nové pojmy.

Zákon zejména upravuje právo obětí:

- na poskytnutí odborné pomoci
- na informace
- na ochranu soukromí
- na ochranu před sekundární viktimizací

Účinnost zákona o obětech trestných činů je dělená

Právní normy:	účinnost
vztahující se k subjektům poskytujícím pomoc obětem trestných činů	1. 4. 2013
upravující práva obětí, včetně práva na peněžitou pomoc a zbývající ustanovení zákona	1. 8. 2013
Novela, která bude důsledně implementovat směrnici EU je plánována na	16. 11. 2015

Vymezení pojmů (§ 2) – výběr

Trestný čin	Se pro účely tohoto zákona považuje také čin jinak trestný
Oběť	Fyzická osoba, které bylo nebo mělo být trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková nebo nemajetková újma nebo na jejíž úkor se pachatel trestným činem obohatil Byla-li trestným činem způsobena smrt oběti, považuje se za oběť též její příbuzný v pokolení přímém, sourozenec, osvojenec, osvojitel, manžel nebo registrovaný partner nebo druh, je-li osobou blízkou.
Zvlášť zranitelná oběť (zcela nový pojem)	Při splnění podmínek pro oběť se jí rozumí, oběť trestného činu: - dítě (osoba mladší 18 let) - osoba, která je postižena fyzickým, mentálním, psychickým i smyslovým postižením v běžném životě. - obchodování s lidmi - proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti nebo trestného činu, který zahrnoval násilí či pohrůžku násilím, jestliže je v konkrétním případě zvýšené nebezpečí způsobení druhotné újmy zejména s ohledem na její věk, pohlaví, rasu, národnost, sexuální orientaci, náboženského vyznání, zdravotní stav, rozumovou vyspělost, schopnost vyjadřovat se, životní situaci, v níž se nachází, nebo s ohledem na vztah k osobě podezřelé ze spáchání trestného činu nebo závislost na ní.
Zásada presumpe postavení oběti:	Každou osobu, která se cítí být obětí spáchaného trestného činu, je třeba považovat za oběť, nevyjde-li najevo opak nebo nejde-li zcela zjevně o zneužití postavení oběti podle tohoto zákona. Na postavení oběti nemá vliv, pokud nebyl pachatel zjištěn nebo odsouzen.

PRÁVA OBĚTÍ TRESTNÝCH ČINŮ

Zákon o obětech trestných činů rozděluje práva:

- která jsou obětem přiznaná automaticky (informují o nich při prvním kontaktu oběti orgány činné v trestním řízení)
- o které musí oběť požádat (právě zde by měla být síla odborného poradenství určeného obětem)
- na ty, které jsou určeny jen pro zvlášť zranitelné oběti trestného činu

1. Právo na poskytnutí odborné pomoci

Poskytují subjekty zapsané v registru poskytovatelů obětem trestných činů. Oběti mohou využívat psychologické a sociální poradenství, právní pomoc atd. před zahájením, v průběhu i po skončení trestního řízení, a to za podmínek, jak stanoví zákon. Odborná pomoc se poskytuje bezplatně na požádání zvlášť zranitelné oběti, která tuto pomoc potřebuje.

2. Právo na informace

Informace jsou obětem poskytovány bez žádosti

a na žádost.

Informace poskytované bez žádosti – ústně i písemně (a to v různém rozsahu, dle toho, kdo informace poskytuje – policie, státní zástupce, zdravotnické zařízení, registrovaný poskytovatel aj.).

- a) u kterého konkrétního orgánu může podat oznámení o skutečnostech nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, a předá oběti kontakt na tento orgán
- b) na které subjekty zapsané v registru poskyto-

vatelů pomoci obětem trestných činů se může obrátit s žádostí o odbornou pomoc a za jakých podmínek má právo na poskytnutí bezplatné odborné pomoci, a předá oběti kontakty na tyto subjekty

- c) za jakých podmínek má právo na přijetí opatření k zajištění bezpečí podle jiného právního předpisu
- d) u kterého konkrétního orgánu získá informace o věci, ve které se stala obětí trestného činu

Informace poskytované bez žádosti - písemně:

- e) jaké etapy řízení následují po trestním oznámení a jaká je úloha oběti v těchto etapách;
- f) u kterého konkrétního orgánu a jakým způsobem může požádat o informace podle § 11 odst. 1 a 3, a předá oběti kontakt na tento orgán;
- g) za jakých podmínek a v jakém rozsahu má právo na peněžitou pomoc, včetně poučení o lhůtě pro podání žádosti;
- h) u kterého orgánu a jakým způsobem se může domáhat nápravy, jestliže jsou její práva porušena orgánem veřejné moci nebo jí není umožněno jejich plné uplatnění;
- i) o jaká opatření k ochraně jejich zájmů může požádat, má-li oběť bydliště v jiném členském státě Evropské unie;
- j) jaká další práva má podle tohoto zákona

Informace poskytované na žádost

- a) Informace o trestním řízení (zahájení průběh, ukončení, ale i informace o tom, že řízení nebylo zahájeno)
- b) Informaci o pachateli (přerušení, propuštění, uprchnutí atp. z výkonu trestu, ochranné léčby atp.)

Žádost je podána: orgány činné v trestním řízení jsou oběť povinny informovat bezodkladně, nejpozději do 24 hodin do doby, kdy nastala oznamovaná skutečnost.

Žádost není podána: nebezpečná skutečnost nastala a hrozí nebezpečí oběti v souvislosti s pobytem obviněného či odsouzeného na svobodě. Orgán je povinen informovat o této skutečnosti policejní orgán, který vedl či vede trestní řízení.

3. Právo na ochranu před hrozícím nebezpečím

Policista, celník, příslušník Vězeňské služby, vojenští policisté a strážníci obecních policií přijmou opatření k zajištění bezpečí oběti. Může přistoupit

k vykazání osoby ze společného obydlí, předběžnému opatření, utajení atp.

4. Právo na ochranu soukromí

- zákaz zveřejnit informace umožňující zjištění totožnosti oběti
- na žádost jsou osobní údaje (bydliště, zaměst-

nání, adresy ad.) přístupné jen pro orgány činné v trestním řízení.

5. Právo na ochranu před druhotnou újmou

Orgány jsou povinny vyhovět v kterémkoli stádiu trestního řízení žádosti zvlášť zranitelné oběti, aby při úkonech, kterých se účastní, byla učiněna potřebná opatření k zabránění kontaktu oběti s osobou, kterou označila za pachatele, s osobou podezřelou nebo s osobou, proti níž se trestní řízení vede. Zvlášť zranitelnou oběť je v trestním řízení nutné vyslyšet obzvláště citlivě a s ohledem na konkrétní okolnosti, které ji činí obzvláště zranitelnou. Výslech provádí osoba speciálně vyškolená ad.

Právo oběti, aby ji k úkonům trestního řízení a podání vysvětlení doprovázel důvěrník.

Prohlášení oběti, i písemně, v kterémkoli stadiu trestního řízení o dopadu trestného činu na její život.

6. Právo na peněžitou pomoc (tzv. odškodnění)

Za splnění zákonem stanovených podmínek vzniká oběti právní nárok na poskytnutí peněžité pomoci.

Cílem peněžité pomoci je:

- 1. pomoci oběti překlenout zhoršenou sociální situaci způsobenou trestným činem – z tohoto důvodu

musí být především rychlá

- 2. reparace újmy, která byla způsobena trestným činem

Změny v peněžité pomoci:

- 1. rozšiřuje se okruh příjemců
- 2. zvýšení částek podpory (výše peněžité podpory viz § 28 a dále zákona)
- 3. přechod nároku oběti na náhradu škody či nemajetkové újmy na stát
- 4. upustilo se od kritéria bodového hodnocení pro určení oběti, které bylo ublíženo na zdraví

Okruh oprávněných žadatelů

- Oběť, které bylo v důsledku TČ ublíženo na zdraví
- Oběť, které bylo v důsledku TČ způsobena těžká újma na zdraví
- Osoba pozůstalá po oběti, která v důsledku TČ zemřela, byla-li rodičem, manželem, registrovaným partnerem, dítětem nebo sourozencem zemřelého a současně v době jeho smrti s ním žila v domácnosti, nebo osoba, které zemřelý poskytoval nebo byl povinen poskytovat výživu
- Oběť TČ proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti a dítě, které je obětí TČ týrání svěřené osoby, kterým vznikla nemajetková újma

Ublížením na zdraví se rozumí takový stav záležející na poruše zdraví nebo jiném onemocnění, který porušením normálních tělesných nebo duševních funkcí znesnadňuje nejméně po dobu 3 týdnů obvyklý způsob života oběti a který vyžaduje lékařské ošetření.

Těžkou újmou na zdraví se pro účely zákona rozumí jen vážná porucha zdraví nebo jiné vážné onemocnění. Za těchto podmínek je těžkou újmou na zdraví: zmrzačení, ztráta nebo podstatné snížení pracovní způsobilosti, ochromení údu, ztráta nebo podstatné oslabení funkce smyslového ústrojí, poškození důležitého orgánu, zohydění, vyvolání potratu nebo usmrcení plodu, mučivě útrapy nebo porucha zdraví trvající nejméně po dobu 6 týdnů.

Z výše uvedeného vyplývá, že ne každá oběť má právo na odškodnění.

Zpracovala:

OP České Budějovice,
Zdroj: Jelinek, J a kolektiv: Zákon o obětech trestných činů. Komentář s judikaturou.
Praha: Leges, 2013, 264 s.